

5. Молдован О. Щодо реформування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Аналітична записка / Молдован О. [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/217>

6. Тимошук С. Малий бізнес і спрощена система оподаткування для юридичних осіб // Вісник Податкової служби України. – 2006 р. №33. – С. 20–23.

7. Грін О.В. Напрями вдосконалення спрощеної системи оподаткування в Україні. – УДК 336.221:334.722477 ББК У9(4Ук)261.41) Електронний режим доступу: nbuv.gov.ua>portal/Soc_gum/aprer/2009_5_1/42.pdf

8. Колісниченко П.Т. Першочергові заходи реформування податкової системи України / П.Т. Колісниченко // Науковий вісник. – 2008. – №2. – С. 42.

УДК 334.758

В.М. МАРЧЕНКО,

д.е.н., Національний технічний університет України «КПІ»

Галузеві особливості злиттів та поглинань в Україні

У статті розглянуто галузеву структуру злиттів та поглинань в Україні, чинники, які активізують процеси концентрації на відповідних ринках, досліджено динаміку їхніх обсягів.

Ключові слова: злиття та поглинання, концентрація, суб'єкти господарювання.

В статье рассмотрена отраслевая структура слияний и поглощений в Украине, факторы, активизирующие процессы концентрации на соответствующих рынках, исследована динамика их объемов.

Ключевые слова: слияния и поглощения, концентрация, субъекты хозяйствования.

The industry structure of mergers and acquisitions in Ukraine as well as the factors that stimulate the processes of concentration in the relevant markets and the dynamics of their size are investigated in the article.

Keywords: mergers and acquisitions, concentration, entities.

Постановка проблеми. Інструментами, використання яких забезпечує розвиток економічних систем мікрорівневої економіки, є процеси злиття, поглинання, поділу, виділу, перетворення, приєднання. Дані процеси змінюють стан концен-

трації виробництва та капіталу, посилюють централізацію управління на відповідних ринках. Перетворившись в основний інструмент зростання прав власності, процеси злиття та поглинання привели до формування складних організаційних структур в економіці України та сприяли становленню олігополістичних ринків в окремих галузях промислової діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Процеси злиттів та поглинань не є новими для національної науки [1–4], проте відсутність офіційної статистики таких угод, непрозорість та інформаційна закритість більшості угод не дозволяє провести комплексний аналіз як умов, так і ефективності їх реалізації.

Мета статті. Дослідити галузеві особливості процесів злиттів та поглинань в Україні та тенденції їх галузевої динаміки.

Виклад основного матеріалу. За даними Антимонопольного комітету України, процеси концентрації суб'єктів господарювання в Україні не характеризуються значними масштабами та активністю. Так, пік зростання всіх видів концентрації суб'єктів мав місце в 2008 році. В 2012 році інвестиційна активність в Україні аналогічна активності докризового 2007 року, однак із незначною структурною відмінністю укладених угод (табл. 1).

Таблиця 1. Розподіл наданих Антимонопольним комітетом України у 2002–2012 роках дозволів на концентрацію суб'єктів господарювання*

Рік	Вид концентрації					Всього
	злиття	спільне створення	набуття контролю	придбання акцій (часток, паїв)	інші	
2002	54	16	9	232	87	398
2003	56	23	7	181	62	329
2004	39	22	13	310	37	421
2005	31	12	16	249	51	359
2006	20	23	41	415	8	507
2007	13	21	11	663	11	719
2008	26	34	43	711	1	815
2009	1	16	45	394	24	480
2010	21	25	71	401	41	559
2011	13	18	136	417	1	585
2012	31	32	106	576	5	750

За даними звітів Антимонопольного комітету України.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Починаючи з 2006 року в Україні спостерігається тенденція зменшення частки злиттів у загальному обсязі процесів концентрації з одночасним зростанням частки процесів, пов'язаних із набуттям контролю та придбанням акцій (часток, паїв). У післякризовий період розвитку економіки зростає активність як процесів злиттів, так і поглинань.

Активність процесу злиття та поглинання підтримується сьогодні процесами перерозподілу власності в Україні, які зумовлені економічними, політичними причинами та особистими інтересами власників. Основу процесів злиттів та поглинань склали перерозподільчі процеси в металургійному секторі, хімічній промисловості, процеси консолідації в аграрному виробництві, харчовій промисловості та фінансовому секторі.

На основі аналізу динаміки змін видів концентрації слід зауважити, що кількість угод концентрації суб'єктів господарювання в Україні в більшій мірі носить випадковий характер. Закономірність проявляється у зниженні активності процесів концентрації під впливом світової фінансової кризи та поступовим зростанням активності в післякризовий період розвитку економіки, що відповідає світовим тенденціям поведінки ділової активності суб'єктів господарювання.

Щодо галузевої структури угод злиття та поглинання, то слід зауважити, що вона різнилася за статистичними даними, оскільки відсутність єдиного джерела інформації змушує при дослідженнях користуватися різними інформаційними даними інвестиційних компаній, які надають статистику укладених ними угод, що і є основною причиною розбіжностей та викривлень при аналітичному дослідженні процесів злиття та поглинання в Україні.

Агрегування статистичних даних, представлених інвестиційними компаніями в засобах масових комунікацій, дозволяє заявляти про загальні тенденції галузевої динаміки даних процесів. Так, за період 2000–2012 років зменшилася кількість угод у базових галузях економіки (табл. 2). Ринок даних видів промислової діяльності є сформованим, а власність закріпленою за визначеним колом акціонерів.

Галузева структура ринку злиттів та поглинань засвідчує різну активність у більшості основних видів економічної діяльності. Якщо в період 2000–2004 року найбільша кіль-

кість злиттів та поглинань була проведена в харчовій промисловості (29%), галузі машинобудування (15%), металургії (14,6%), то починаючи з 2005 року зростає активність у фінансовій сфері діяльності (в 2006 році 15,5%, в 2007 році 25,3%, в 2008 році 22,2%). Харчова промисловість демонструє сталі тенденції своєї участі в ринку злиття та поглинання (в 2006 році 15,5%, в 2012 році 35% (харчова промисловість та аграрне виробництво).

Угоди злиття та поглинання перетворилися на своєрідний індикатор стану економічного розвитку. Пожвавлення економічного розвитку супроводжується як зростанням обсягів угод злиття та поглинання, так і перерозподілом власності у промисловому секторі економіки. І навпаки.

Суттєві зміни в тенденціях процесів злиття та поглинання відбулися і у фінансовому секторі економіки України. Характерною особливістю галузевої структури угод злиття та поглинання післякризового періоду є зменшення кількості укладених угод у банківській сфері, яка завжди відзначалася особливою активністю. Якщо період 1998–2005 років характеризувався як період активної купівлі українських банків іноземними банківськими холдингами, то з 2009 року починається процес продажу їх українських активів. Проблеми на фінансовому ринку Європи змушують іноземні банки продавати свої українські активи.

Наслідки фінансової кризи 2008 року суттєво вплинули на зміну стратегії банківського кредитування, а відповідно і на зміну мотивів реструктуризації банківських активів. Так, уроком фінансової кризи для населення України стало зменшення обсягів позичання, особливо в частині споживчого кредитування. Відмова населення від споживчих кредитів стала причиною зростання операцій з продажу роздрібного бізнесу (табл. 3). У найгіршому випадку іноземні банки повністю продають частку свого бізнесу в Україні. Другою причиною продажу активів іноземних банків стало зростання збитків їх діяльності, викликаних зростанням заборгованості українських позичальників та недосконалістю законодавчих норм з урегулювання відносин між кредитором та позичальником у випадку несвоєчасного погашення кредиту.

Таблиця 2. Кількість злиттів і поглинань в Україні за видами економічної діяльності*

Вид економічної діяльності	Роки								
	2000–2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Харчова та перероблення сільськогосподарських продуктів (агросектор)	129	8	17	10	13		1(2)	3(5)	2(4)
Машинобудування	68	8		7	1			1	
Нафтогазова, енергетика	54			7	1		1		3
Фінансова діяльність	47	5	17	22	8			2	2
Хімічна промисловість	34			3	–		2	2	
Металургія	65	6	6	6	2		4		1
Рітейл							1		
Медіа							1		
Транспорт									1
Телеком								1	

* За даними ПАТ «Кінто» та ЛІГАБізнесІнформ.

Таблиця 3. Операції купівлі–продажу банківських активів у 2011–2012 роках

Продавець	Активи	Рік продажу
Swedbank	Продаж рітейлу	2011
АТ «Банк Ренесанс Капітал»	«Ренесанс Кредит»	2011
ПАТ «Кредит Європа Банк»	Закриття чотирьох відділень роздрібного кредитування населення	2012
ПАТ «ІНГ Банк Україна»	Продаж філіальної мережі з 27 підрозділів	2009
SEB Group Швеція	Продаж СЕБ Банку (Україна)	2011
Volksbank	Продаж банку	2012
Банк «Київська Русь»	Продаж 50% акцій	2012
Commerzbank (Німеч.)	Продаж банку «Форум»	2012
Олександр і Сергій Буряки	40% акцій Брокбізнесбанку	2013

За матеріалами інформаційного порталу banki.ua <http://www.banki.ua/>, <http://gazeta.comments.ua/?art=1353589260>

Третьою причиною зростання активності операцій продажу банківського рітейлу стала законодавча заборона на надання споживчих кредитів в іноземній валюті, закріплена Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг» від 22.09.2011 №3795–VI та внесеними змінами до Закону України «Про захист прав споживачів».

Зменшення угод у промисловому секторі економіки відбувається на фоні зростання кількості угод у сфері послуг та енергетиці.

У базових галузях економіки власність на промислові активи закріплена за потужними промисловими корпораціями холдингового типу, які об'єднують підконтрольні об'єкти стратегічно важливих для економічної незалежності України об'єктів. Початком «масовості» процесів злиття та поглинання в базових галузях економіки України є період завершення формування національного капіталу.

Періодом завершення розподілу власності в промисловому секторі вважається період завершення приватизації, датований 2002 роком, оскільки Державної програми приватизації на 2003–2008 роки не було прийнято. З 2002 року в Україні набуває оборотів процес перерозподілу власності та використання схем банкрутства та подальшої приватизації підприємств, які були включені до переліку підприємств, на які поширювалася заборона на приватизацію. З 2005 року цей процес набуває політичного забарвлення і після зміни влади набуває нової активності. Прикладами такого стану є 2005, 2006, 2008, 2010 роки.

На сьогодні очевидним стало закріплення галузевих ринків за визначеними бізнес–структурами, об'єднаними навколо одного чи то декількох власників. Відповідно більшість угод злиття та поглинання, що відбуваються в даних галузях, є персоналізованими та такими, які не завжди описуються економічними закономірностями та сприятливим економічним середовищем.

Уроки фінансової кризи 2008 року змусили корпорації повернутися до практики диверсифікації діяльності шляхом придбання непрофільних активів. Така стратегія є поясненням очікувань непередбачених впливів зовнішнього середовища. В післякризовий період об'єктами диверсифікації стають підприємства аграрного сектору, роздрібної торгівлі та підприємства харчової промисловості.

Зростаюча потреба у продовольстві та усвідомлення необхідності диверсифікації діяльності в умовах необхідності оптимізації виробничих портфелів спонукала до зростання активності процесів поглинання на ринку аграрного виробництва. Так, за 2010–2012 роки частка угод за участю аграрних компаній України зросла до 20–35% загальної кількості угод на ринку злиттів та поглинань.

З іншого боку, зростання чисельності населення світу супроводжується зростанням потенційного попиту на продовольство на світовому ринку, що формує експортноорієнтовану направленість розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні. На сьогодні Україна експортує 71,5% від обсягу виробництва продукції тваринного, рослинного походження та олій та 13,5% обсягу виробництва харчової продукції.

Пильний інтерес до сільськогосподарських активів виявляють на сьогодні не лише агропромислові холдинги, які реалізують стратегію горизонтальної чи то вертикальної диверсифікації, а й великі корпоративні формування в інших сферах діяльності.

Причинами зростаючого інтересу до аграрного виробництва є як наявність значного експортного потенціалу, так і висока рентабельність виробництва окремих видів продукції (рис. 1), які і визначають пріоритети сільськогосподарського виробництва.

Незважаючи на наявність низки проблем в аграрному секторі виробництва, даний сектор залишається низькоконсолідованим ринком та ринком зі значними перспективами зростання сукупного попиту. Так, у групі видів продуктів харчування, які забезпечують фізіологічну потребу людини в необхідних вітамінах та мінералах, реальне споживання окремих видів продуктів не відповідає раціональним нормам споживання, що може частково розглядатися як потенціал зростання ринку відповідних виробництв (табл. 4).

Щодо статистики вартості угод злиттів та поглинань, то слід відмітити, що їхні обсяги є незначними. Найбільші угоди укладаються в металургійній, хімічній промисловості та енергетиці, де вартість активів підприємств є значно вищою, аніж у харчовій промисловості та агросекторі.

Дослідження залежностей злиттів та поглинань від макроекономічних факторів розвитку економіки України показало наявність слабкого взаємозв'язку між вартістю угод злиттів та поглинань в Україні та динамікою її ВВП, кредитної ставки, прибутковості видів економічної діяльності тощо.

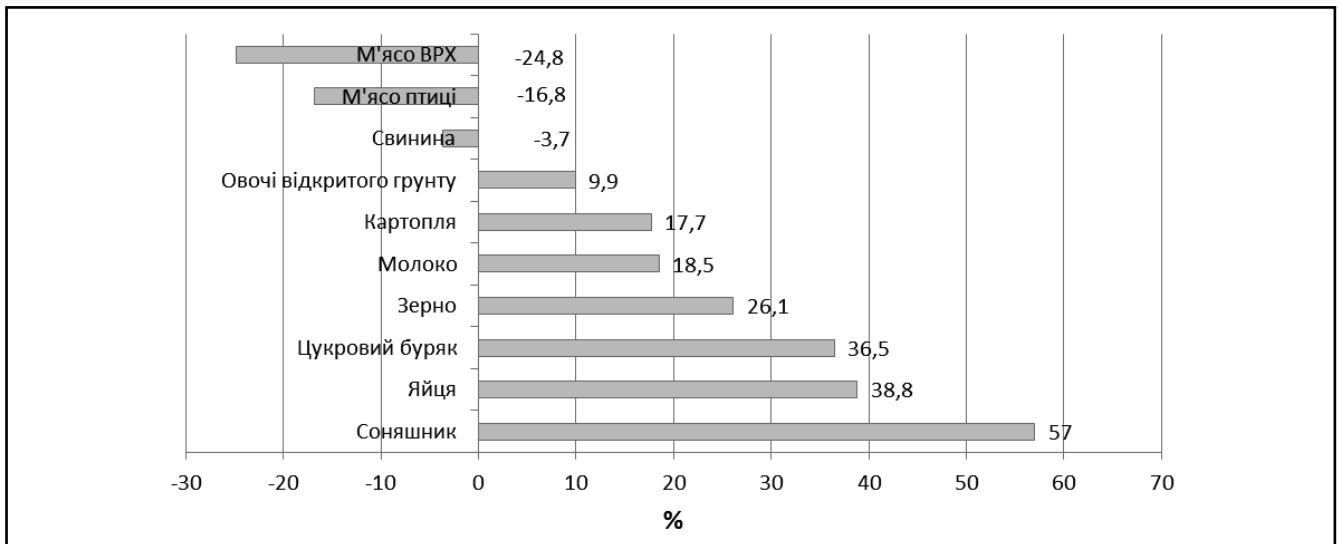


Рисунок 1. Рентабельність сільськогосподарського виробництва

За даними Держкомстату.

Таблиця 4. Раціональне та реальне споживання продуктів харчування в Україні

Вид	Раціональні норми, кг/рік на особу	Реальне споживання, кг/рік на особу				Відношення фактичного споживання в 2012 році до раціональних норм, %
		1990	2000	2010	2012	
М'ясо, м'ясопродукти	83	68,2	32,8	52,0	54,4	65,54
Молоко, молокопродукти	380	373,2	199,1	206,4	214,9	56,55
Риба, рибопродукти	20	17,5	8,4	14,5	13,6	68,00
Овочі, баштанні	161	102,5	101,7	143,5	163,4	101,49
Плоди, ягоди	90	47,4	29,3	48,0	53,3	59,22
Яйця, шт.	290	272	163	290	307	105,86
Хліб, хлібопродукти	101	141,0	123,4	111,3	109,4	108,32
Олія	11,6	9,4	9	14,8	13,0	112,07

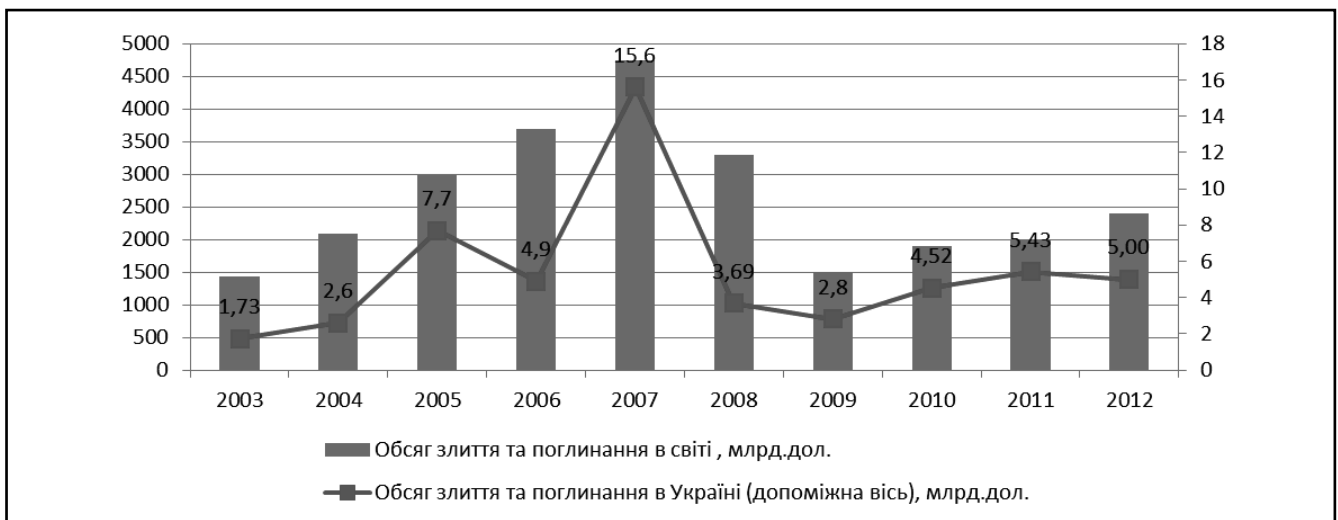


Рисунок 2. Обсяги злиття та поглинання у світі та Україні, \$ млрд.

Складено за даними M&A Intelligence.

Найвищий взаємозв'язок національний ринок демонструє зі світовим ринком злиттів та поглинань (рис. 2).

Зважаючи на незначну кількість угод злиттів та поглинань в Україні, слід відмітити значну залежність даного ринку від вартості однієї угоди. Кілька великих угод визначають тенденції ринку злиттів та поглинань. За виключенням випадкових коливань ринку, частка однієї угоди в загальному обсязі

ринку злиттів та поглинань в Україні становить 20–30% (табл. 5).

Слід відзначити, що в останній період основними учасниками ринку злиттів та поглинань виступають національні (70% угод) та транснаціональні корпорації (30% угод). Серед національних компаній 50% учасників – це великі компанії загальнодержавного значення. Так, у 2010 році дві угоди на

Таблиця 5. Найбільші угоди злиття та поглинання в Україні, \$ млрд.

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Обсяг ринку	7,70	4,90	21,49	3,69	2,80	4,52	5,43	5,00
Сума однієї угоди	4,9 (продаж ВАТ «Кри- воріжсталь»)	0,8 (продаж АКБ «Аваль»)	2,2 (продаж ВАТ «Укр- соцбанк»)	1,08 (продаж ВАТ «АКБ «Промінвестбанк»)	0,9 (купівля «Метінве- стом» американсь- кої вугільної компа- нії United Coal Com- pany)	1,0 (продаж контрольно- го пакету «Індустрі- ального Союзу Дон- басу»)	1,35 (продаж «Укртелеко- му»)	0,265 (купівля терміналу в Таманському порту компаніями «Кер- нел» та Glencore)
Частка однієї угоди в загально- му обсязі, %	63,64	16,33	10,24	29,27	32,14	22,1	24,8	5,3

суму \$80 млн. були укладені за участю інвестиційної компанії Horizon Capital, у 2011 році в трьох угодах загальною вартістю \$1150 млн. покупцем виступила Group DF Ostchem Holding, в чотирьох угодах на суму \$294 млн. – Kernel, в трьох угодах на суму \$280 млн. – Ukrlandfarming. У 2012 році основним покупцем українських активів була агропромислова вертикально інтегрована Kernel, за участю якої було укладено три угоди загальною вартістю \$375 млн., та ДТЕК (дві угоди сумарною вартістю \$233 млн.).

Висновки

Процеси злиттів та поглинань в Україні попри свою незначну кількість та загальну вартість є основними інструментами перерозподілу власності у всіх видах діяльності. Активність процесів злиття та поглинання на ринках відповідних виробництв визначається як станом самих ринків, так і результатом консолідації активів. Так, концентрованими на сьогодні є ринки базових галузей виробництва, на яких власність на активи закріплена за незначною кількістю великих корпорацій загальнодержавного значення. Процеси

злиттів та поглинань на даних ринках є реалізацією амбіційних намірів їхніх власників.

Більшість інших ринків є низькоконсолідованими, а отже злиття та поглинання на них є реалізацією економічних закономірностей та інтересів бізнесу.

Список використаних джерел

1. Гончарова О.М. Ринок злиттів та поглинань в сучасних умовах / Гончарова О.М. // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2012. – Випуск 27, Т. 1. – С. 279–286.
2. Назаренко Т.В. Практика злиття та поглинання: галузевий аспект / Назаренко Т.В. // Економічний простір. – 2011. – №52/2. – С. 89–94.
3. Сулевський В.В. Злиття та поглинання як фактор підвищення вартості підприємств. Електрон. ресурс. / Сулевський В.В. – Режим доступу http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ekhp/2011_4/st12.pdf
4. Ясінська Т.В. Мотиви та економічні наслідки угод злиття та поглинання підприємств / Ясінська Т.В., Процик І.С. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.12. – С. 298–301.

УДК 331.101.26

КАРИМ ДХЕЯБ АХМЕД,
аспірант, Европейский университет

Набор, отбор и адаптация персонала туристических предприятий Ирака

У статті запропонована система набору, відбору та адаптації персоналу туристичних підприємств Іраку.

Ключові слова: набор, відбір, адаптація, персонал, туризм.

В статье предложена система набора, отбора и адаптации персонала туристических предприятий Ирака.

Ключевые слова: набор, отбор, адаптация, персонал, туризм.

The article proposed to system of recruitment, selection and adaptation of the personnel of tourism enterprises Iraq.

Keywords: recruitment, selection, adaptation, staff, tourism.

Постановка проблемы. Руководители индустрии туризма должны постоянно отслеживать изменения, происходящие во внешней среде, и учитывать их в реальной деятельности организации. Для этого менеджеры должны быть вооружены различными методиками по диагностике и эффективному использованию различных ресурсов и, в первую очередь, персонала предприятий туризма. В настоящее время управление персоналом приобретает особое значение, во-пер-